

In de aanvang van de achttiende eeuw had Rotterdam dus de beschikking over een drietal wagen: de grote waag, de hennepwaag en de boterwaag. In de geschiedenis van de waaggebouwen weerspiegelt zich de algemene stadsgeschiedenis. Zo dynamisch en soms chaotsich de zeventiende eeuw was geweest, even stabiel en geordend bleek de achttiende. De wagen bleven niet alleen constant in aantal maar bovendien steeds op dezelfde plaats. Kortebrant en Vergoes, van wie de eerste de stad uit de eerste helft van de eeuw en de andere uit de tweede helft uit eigen aanschouwing kenden, hebben ons beschrijvingen van deze wagen overgeleverd waaraan de volgende informatie grotendeels is ontleend³⁸).

Het nieuwe waaggebouw naast het raadhuis had langs de voorgevel een brede luifel, waaronder vijf grote poorten toegang tot het gebouw gaven. Opzij, langs de Gasthuissteeg, waren nog eens twee boogdeuren. 's Morgens gingen de deuren open en kwamen de grote balansen, zes in getal, naar buiten, de schaal voor de waagbare goederen buitenwaarts en die voor de gewichten binnenwaarts gericht. Op die manier werd het gesleep met koopwaar tot een minimum beperkt. De luifel bood enige bescherming tegen slecht weer. Binnen waren twee kleinere balansen beschikbaar voor het wegen van meer waardevolle handelsartikelen. In het waaggebouw zelf waren boven de ingang van de zogenaamde kaas-kamer twee memorieborden, het ene ter herinnering aan de eerste koffieweging op 14 februari 1703 en het andere insgelijks voor de kaas op 17 februari. Waagmeester, waagwegers, waagarbeiders, waagkruiers en ander personeel hadden de beschikking over een kantoor dan wel verblijfplaats, terwijl de collecteurs van zowel de waagbelasting van de provincie Holland als van de stad Rotterdam met boekhouders en andere bedienden hun fiscale taak in afzonderlijke ruimten verrichtten.

De zuidelijkste poort in de Gasthuissteeg gaf toegang tot een pakhuis, waarin onder andere de pikkels werden opgeborgen. Dat waren mobiele weegtoestellen voor gebruik elders in de stad, met name op markten en bij pakhuizen. Daarnaast bevond zich een kleinere deur waardoor men in de bergplaats van het schavot kwam, door onze kroniekschrijvers omschreven als 'het schouwtooneel der misdadige'. Onder het pakhuis was een kelder waar de turf voor zowel stadhuis als waag werd opgeslagen. De vertrekken boven de waag kregen in het jaar 1709 via een geheel gesloten galerij over de Gasthuissteeg heen een directe verbinding met het stadhuis. Deze vertrekken, zo oordeelde Kortebrant, 'hebben geen